

Η ελευθερία της έκφρασης*

Αν κατέγραφα όλα τα δικαιώματα που ο άνθρωπος έχει στη ζωή του, δε θα είχα καμία δυσκολία ή αμφιβολία να καταχωρήσω στην πρώτη γραμμή εκείνο της ελεύθερης έκφρασης και σκέψης στη ζωή του. Ο άνθρωπος γεννιέται ελεύθερος και ελεύθερος πορεύεται μέσα στον κοινωνικό στίβο της ζωής του.

Είναι ελεύθερος από τη φύση του. Επλάσθη ελεύθερος από το δημιουργό του, έτσι ώστε να κινείται, να εκφράζεται, να σκέπτεται, να δημιουργεί ελεύθερα. Μιλάμε για την ελευθερία των ανθρώπων και των λαών και πιστεύουμε ότι με αυτήν μπορούμε να προελαύνουμε, να διατηρούμε τον πολιτισμό μας και να δημιουργούμε νέο. Βάζουμε ως προμετωπίδα των σκοπών και των επιδιώξεών μας την ελεύθερη έκφραση και σκέψη και θεμελιώνουμε τη θέλησή μας στην αναγνώριση πως η ελεύθερη σκέψη είναι ο θεμέλιος λίθος, η μόνη δύναμη που μπορεί να φέρει στον πλανήτη μας την ειρήνη και τη γόνιμη συνεργασία στους τομείς της επιστήμης, της τέχνης, της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης.

Θέλουμε την ελευθερία της έκφρασης, τη διψάμε. Την αναζητάει ο νους και η καρδιά μας. Τη νιώθουμε πολλές φορές ως ελλειμματική και ποθητή ατμόσφαιρα, μέσα στην οποία μπορεί να ανθίσει η χαμένη αναζήτηση και να ολοκληρωθεί χωρίς διακοπές και αναστολές η ελευθερία της έκφρασης και της σκέψης μας. Έτσι εδραιώνουμε τη δημοκρατία και περνούμε το μήνυμά μας πως οι καιροί έχουν ωριμάσει για την παγκόσμια επιβολή της με την πειθώ του ορθού και δημιουργικού λόγου. Η ελευθερία της έκφρασης του ανθρώπου είναι τόσο παλαιά, όσο και ο άνθρωπος. Τη συναντούμε σε όλα τα δημοκρατικά συντάγματα του πολιτισμένου κόσμου, ως ένα από τα βασικότερα ατομικά δικαιώματα του ανθρώπου. Είναι στενά συνδεδεμένη με την ολοκλήρωση του ανθρώπου ως προσωπικότητα, με την ανάπτυξη των ικανοτήτων και δυνατοτήτων του. Αν ο άνθρωπος δεν είχε τη δυνατότητα να σκέπτεται και να εκφράζεται ελεύθερα, τότε δεν θα μπορούσε ούτε να δημιουργήσει, ούτε να διακινήσει τις ιδέες του, τις απόψεις του, τους οραματισμούς και τις επιδιώξεις του στη ζωή. Δεν θα διέφερε από τα ζώα ούτε θα ήταν ποτέ μια ολοκληρωμένη προσωπικότητα.

Η ελευθερία του λόγου είναι ένα από τα βασικότερα όπλα που ο άνθρωπος έχει στα χέρια του για την πληροφόρηση και τη συμμετοχή του μέσα στην κοινωνία, για τη διαμόρφωση τάσεων και απόψεων για μια κοινωνική συγκρότηση και ανθρώπινη συμπεριφορά που θα την καταυγάξει η καθαρότητα της αγάπης και της συναδελφοσύνης.

Επιπλέον, με αυτή μπορεί να ασκείται έλεγχος όχι μόνον προς την εξουσία αλλά και προς τα πρόσωπα που την ασκούν. Το εξάιρετο αυτό δικαίωμα κατοχυρώνεται στο άρθρο 14 παρ. 1 του Συντάγματος. Πρόκειται για την ελευθερία του καθενός να μπορεί να εκδηλώνει τις σκέψεις του και να εκφράζεται ελεύθερα. Δεν είναι τυχαία η συνάντηση που γίνεται μεταξύ ελευθερίας γνώμης και δημοκρατίας. Στο δημοκρατικό πολίτευμα όλες οι ιδέες είναι αποδεκτές, με την έννοια ότι όλες οι ιδέες είναι ελεύθερες. Το συγκεκριμένο πολίτευμα επιτρέπει την ελεύθερη κίνηση και κυκλοφορία των ιδεών και απόψεων και καθέννας έχει την ελευθερία να αποδεχτεί ή να απορρίψει οποιαδήποτε ιδέα, άποψη ή γνώμη (Ανδρ. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, 2004).

Η σκέψη μερικές φορές μεταδίδεται με χυδαίες ή βλάσφημες εκφράσεις. Η αφαίρεση των χυδαίων εκφράσεων από τη λίστα των μη προστατευόμενων κατηγοριών λόγου δείχνει την τάση να προστατεύεται το κοινωνικό σύνολο. Υπάρχει περιορισμός της ελευθερίας της έκφρασης τότε, όταν προστατεύονται άλλα θεμελιώδη δικαιώματα.

Στη χώρα μας αλλά και αλλού επικράτησε ο όρος «ελευθερία της γνώμης» (Δαγτόγλου, ατομικά δικαιώματα, 2005). Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι διάφοροι συγγραφείς για το δικαίωμα αυτό

χρησιμοποιούν διάφορους όρους, όπως «ελευθερία γνώμης», «ελευθερία του λόγου», «ελευθερία διάδοσης ιδεών», «ελευθερία πληροφόρησης» κλπ. (Π. Παραράς, Σύνταγμα και Ευρωπαϊκή Σύμβαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου).

Ο καθηγητής Γ. Κασιμάτης αναφέρει ότι η ελευθερία του να εκφράζεται και να διαδίδει κανείς πολιτικές απόψεις που έρχονται σε αντίθεση με τη δομή του πολιτεύματος ή με το κοινωνικό σύστημα που συνιστά την υποδομή του, δεν μπορεί να καταλυθεί ή να περιοριστεί, γιατί με αυτόν τον τρόπο θα παραβιαζόταν η δημοκρατία στη βάση της, στα θεμέλιά της (Συνταγματικό δίκαιο, 1980).

Το άρθρο 9 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των δικαιωμάτων του ανθρώπου ορίζει: κάθε άτομο έχει δικαίωμα στην ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας.

Τέλος, πρέπει να ειπωθεί ότι, εκτός από την ελευθερία της έκφρασης, προστατεύεται και το δικαίωμα της αποσιώπησης της γνώμης. Δίνεται η δυνατότητα στον άνθρωπο να αποσιωπά τη γνώμη του, όχι όμως και τις γνώσεις του. Μπορεί να επιβληθεί υποχρέωση παροχής απλών πληροφοριών, γνώσεων ή στοιχείων π.χ. για ανακριτικούς, φορολογικούς ή στατιστικούς λόγους, μέσα στα όρια όμως που προβλέπονται στο άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος περί προστασίας της προσωπικότητας (Κ. Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα).

Ύστερα από όλα αυτά, δίκαια χαρακτηρίζεται η ελευθερία της έκφρασης ως η κορωνίδα των κλασικών ατομικών δικαιωμάτων.

***Πηγή:** <https://www.eleftheria.gr/m/%CE%B1%CF%80%CF%8C%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82/item/153033.html>